

Borçlar Hukukunun Umumî Nazariyeleri

1929 Ders Senesi Esnasında

M. C. SAUSER - HALL

Tarafından (İstanbul Hukuk Fakültesi) nde takrir edilmiştir.

Mütercimi: MEHMET OSMAN

— Geçen nüshadan mabaat —

FASIL IX

BORÇLARIN İFASI

HULÂSA: I. — Asıl ifa: ifanın izah ve tarifi; hükümleri; para borçlarında ifa; ifanın hususiyetleri; ifada kast meselesi ve borçların mahsubu; teslim borcunun ifası; ifada medenî ehliyet; vaktinden evvel ifa. II. — Tediye makamında verme; tarif ve izahı, hükümleri; tefrikler. III. — Kısmî ifa; mahiyeti; kısmî ifanın caiz olduğu yerler; kısmî ifa teşkil etmiyen ödemeler. IV. — Borcun üçüncü şahsa yapılan ödemelerle ifası; izahı ve hükümleri. V. — Üçüncü şahsın ödenci ile ifa; izahı ve hükümleri. VI. — İfada beyyine; makbuz; tediye müteallik karineler. VII. — Borçların ifa mahalli ve ifa zamanı; ifa mahalli; menkule ve paraya müteallik ödençlerde (gidip istenir borçlar, götürüp ödenir borçlar, gönderme borçları); ifa zamanı; vade ve ifa olunabilirlik; vade; vadenin borç üzerinde tesiri; mahiyeti; eceller hakkındaki kanun hükümleri; ecelin uzatılması; cuma ve tatil günleri. VIII. — İkitarafli akitlerin ifası; ifaya müteallik defiler. IX. — Alacaklının temerrüdü: mahiyeti ve hükümleri. X. — Tevdi; satma hakkı; fesih.

I. — ASIL İFA.

İfanın izah ve tarifi; hükümleri:

Bir borcun gayesi ifa ile tahakkuk eder. Şüphesiz, ifanın hükmü, bir

borcun kuvvetini tüketmek, ve alacaklı ile borçlu arasındaki münasebetlere nihayet vermektir. Kanun, « ifa » yerine bazen « tediye » kelimesini de kullanmaktadır; fakat amelî hayatta, tatbikatta « tediye » tabiri yalnız para ödemelerinde müstameldir; bilfarz bir şeyin teslimini tazammun eden bir borcun yerine getirilmesinde « tediye » tabiri kullanılamaz, buna « ifa » demek doğrudur.

Tediye, eda, icra, ödeme, adına ne dersek diyelim, ifa bir borcun sukutuna müncer olur. Kanun ifayı tarif etmemiştir. İlmene onu « borcun tazammun ve ihtiva ettiği vadin yerine getirilmesi » suretinde tarif etmek lâzımdır.

Alacaklı, ifa olmak üzere, ancak kendisine borçlu olunan ne ise onu isteyebilir; ondan başkasını isteyemediği gibi kendisi de ondan gayrı, yani borçlunun kendisine vadettiğinden başka bir şeyi kabule mecbur tutulamaz. *Meselâ:* Ferdiyle muayyen borçlarda (ki bunların mevzuları iyice muayyen ve malûm olur) alacaklı, ancak kendisine vadolunan şeyi kabule mecburdur. Borçlu, ona aynı neviden başka bir şeyi zorla kabul ettirmek iddiasında bulunamayacağı gibi aynı kıymette başka bir şeyi hiç kabul ettiremez. Nev'iyle muayyen borçlarda (ki bunlarda ödencin mevzuu, yalnız nev'i zikrolunmak suretiyle irae ve tesbit olunmuştur) alacaklı, aynı nevinden bir şeyden ancak kendine borçlu olunan miktarı kabul etmekle mükelleftir. *Misal:*

Ferdiyle muayyen bir borçta, şayet borçlu olunan şeyin aybı olsa, veya bu şey vadolunan vasıfları haiz olmasa bile, alacaklı, gene onu kabul etmeğe mecburdur; çünkü o şey, borçlunun teslimini iltizam ve taahhüt ettiği şeyin ta kendisidir.

Buna mukabil nevi borçlarında, teslim olunacak şey, gerek vasıf gerekse miktar noktai nazarından, borçlu olunan ödence bağlıdır.

Borçlu hataen yanlış bir ifade bulunursa onu geri alabilir ; fakat bir şartla: onun yerine akte muvafık bir ifa teklifinde bulunması lâzımdır. Yanlış bir tediye almış olan alacaklıya gelince, almış olduğu heneden ibaretse onu iade etmek şartıyla, o da, ifanın akte muvafık olarak yapılmasını talep edebilir. Yalnız, bunu talep ederken, aldığı — velev artık meselâ müruruzaman gibi bir sebeple borçlunun istirdat hakkı kalmamış olsun — mutlaka iade etmesi muktazidir.

Alacaklı, borçlu tarafından akte uygun olmıyarak yapılan bir ifa ile iktifa ettikte, mesele şu yolda tafsile tâbidir :

a) Ferdiyle muayyen bir borç mevzuubahs olup ta başka bir şey verilmiş veya nev'iyle muayyen bir borç mevzuubahs iken başka neviden bir mal verilmiş bulunursa bu kabilden bir yanlış ödenç ifa yerine geçer, elverir ki iki taraf bunda mutabık olsunlar, aralarında ihtilâf çıkmazın.

b) Ayıplı bir şey mevzuubahs ise, alıcaklı onu, bununla iktifa ettiğini borçluya ihbar veya ihsas ederek, kendiliğinden yani birtarafli olarak kabul edebilir. Akte muvafık olmıyan ifanın bu birtarafli kabulü, zımnî de olabilir. Meselâ: alıcaklı, borçlunun akte muhalif hareketini ve ödemenin borcun muhtevasına takabül etmediğini bildiği halde bu bapta hiçbir kayıt dermeyan etmeksizin ödenci kabul etmesinde böyledir. Bunun gibi, T. B. K. m. 198 ve İ. B. K. m. 201 dahi zımnî kabule birer misal teşkil ederler. Filhakika, bu maddelerin 1 ci fıkrası hükmünce müşteri kabzettiği mebiin halini örf ve âdete göre imkân hasıl olur olmaz muayene etmek borcu ile mükellef olup mevide bayiin tahtı tekeffülünde olan bir ayıp gördüğü zaman bunu derhal bayie ihbar etmesi lâzım gelir; bunu ihmal ettiği halde mebiî kabul etmiş *sayılır.* » Maddenin müteakıp fıkrası da mümasil bir hükmü muhtevidir; T. B. K. m. 198 i okuyunuz.

Para borçlarında ifa :

Hilâfına mukavele olmadıkça, para verecekleri nakit ile veya kanunen tedavül eden banknotla tesviye olunmak icap eder. Binaenaleyh, alıcaklı, tediye sadedinde bir çeki kabule mecbur değildir, velevki bu çek pek emin ve sağlam olsun. Keza, alıcaklı, bir bankaya kendi hesabına yapılan tevdiat ile iktifa etmeğe mecbur değildir; zira, bu yatırma kendisine hazır nakit temin etmez; belki banka zimmetinde ona sadece bir alacak husule getirir; ve çünkü meselâ, bankanın sağlam bir müessese olmaması veya bu alacağı müşterinin ona olan borcuyla takas etmesi gibi bazı hal-lerde bu yatırılan paranın alıcaklının eline geçmemek ihtimali vardır.

İfanın hususiyetleri :

Borçların ifasının şu hususiyetleri vardır ki, bazan bunun için alıcaklının elbirliğine lüzum olur, bazan da yalnız borçlunun faaliyeti maksadı temin eder. Alıcaklının elbirliğine, borç bir gayrimenkul mülkiyetinin nakli suretinde ifa olunmak iktiza eden ahvalde ihtiyaç vardır; çünkü mülkiyetin

intikali onun müdahalesi ile tapu sicillinde yapılacak yeni bir tescil ile vaki ve tamam olur. Keza, borç, bir alacağın temliki suretiyle ifa olunmak iktıza ettikte alacaklının iştirakine gene ihtiyaç messolunur; çüki, bu bapta alacaklının kabulü lâzımdır. Bundan başka, hizmet ve ıstisna gibi birçok akitlerde de vaziyet böyledir (T. B. K. m. 315, 316 ve 370; İ. B. K. m. 321, 322 ve 378). Eğer alacaklı, borçlunun borçlarının ifası emrinde teşriki mesaiden imtina ederse, kabülde mütemerrit olur.

Diğer birtakım borçlar da vardır ki, onların ifası işsahibinin iştirak veya yardım olmaksızın vaki ve mümkün olur. Meselâ : bir aynî haktan feragat, zararuziyanın ödenmesi gibi ...

Gene meselâ işsahibinin (alacaklının) arsası üzerinde inşaat yapmada olduğu gibi bazı ıstisna akitlerinde de hal böyledir; zira bu inşaat yapmak borcu borçlu tarafından alacaklının yardım ve iştiraki olmadan yapılabilir, çünki arsa zaten alacaklının tahtı tasarrufundadır. Uzaktan yapılan satımlar da bu zümredendir. Bundan maada, alacaklı kendi lehine bir akitle bir üçüncüşahsa karşı hak sahibi kılınabilir ; bunu evvelce 112 ci maddeyi tahlil ederken tetkik etmiştik.

İfada kast :

Doktrinde, hukuk sahasında münakaşa edilen bir mesele de budur ; borçluda ifa niyeti olmak şart mıdır; yoksa, meselâ borcunun farkında olmayarak başka bir maksatla tediye ettikte borcu gene ödenmiş sayılır mı? Şurasını takrir ve tesbit etmek lâzımdır ki , borç müspet bir fiilden veya bir yapmamak ödencinden ibaret ise böyle bir borcun muteber surette ifası için, ifa kastı lâzım ve zarurî değildir. *Misal:*

A, bununla mükellef olduğunu bilmeksizin B hesabına bir işi yaparsa, o yaptığı işle borç ödenmiş olur.

Lâkin, borcun hukukî bir tasarruf icrasından ibaret bulunduğu en çok ahvalde, meselâ, bir matlubu temlik etmekte, bir deynî nakletmekte vaziyet başkadır. Filhakika, mezkûr hukukî tasarruflar muhtelif itibar ve maksatlarla yapılabilir. Borçlu, bunları bağışlama diye yapmış olabilir, teminat diye yapmış olabilir, vesaire.... Borçlunun ödemesinde, bu sebeplerden hangisinin müessir olduğunu gösterecek, tarafların anlaşmasıdır. Şayet taraflar arasında bu bapta bir anlaşma yoksa, borçlunun ödeme sebibi zımnen gösterilmiş olamaz mı, bunu aramak lâzımdır. —Bitmedi—